

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 340.11+343.98(045)

Ю. О. Ланцедова,
кандидат юридичних наук

Т. В. Сіроченко,
студентка

РОЗВИТОК НОВІТНЬОГО РОЗУМІННЯ БАЗИСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ДОКАЗІВ ТА ІНШИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРОЦЕДУРИ РОБОТИ З НИМИ ТА ЇХ ДЖЕРЕЛАМИ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті досліджено нову редакцію норми КПК України щодо розуміння сутності доказів та їх базисних юридичних властивостей, джерел, суб'єктів, порядку і вичерпного переліку дій з їх отримання та форм оперування такого роду відомостями в кримінальному судочинстві. Розкрито сутність доказів та кожного з їх основних і додаткових базисних юридичних властивостей. Запропоновано варіант вирішення проблеми суб'єктів отримання доказів та участі інших осіб у даній процедурі. Викладено вичерпний перелік отримуючих слідчих та судових дій, а також форм представлення, оцінки та використання доказів у кримінальному судочинстві.

Ключові слова: докази у кримінальному судочинстві; основні та додаткові базисні властивості доказів; суб'єкти отримання доказів; отримуючі слідчі і судові дії; форми представлення, оцінки та використання доказів.

Ю. А. Ланцедова, Т. В. Сироченко

Развитие нового понимания базисных свойств доказательств и иных положений процедуры работы с ними и их источниками в уголовном судопроизводстве

В статье исследована новая редакция нормы УПК Украины о понимании сущности доказательств и их базисных юридических свойств, источников, субъектов, порядка и исчерпывающего перечня действий по их получению и форм оперирования такого рода сведениям в уголовном судопроизводстве. Раскрыта сущность доказательств и каждого их основных и дополнительных базисных юридических свойств. Предложен вариант решения проблемы субъектов получения доказательств и участия иных лиц в данной процедуре. Изложен исчерпывающий перечень получающих следственных и судебных действий, а также форм представления, оценки и использования доказательств в уголовном судопроизводстве.

Ключевые слова: доказательства в уголовном судопроизводстве; основные и дополнительные базисные свойства доказательств; субъекты получения доказательств; получающие следственные и судебные действия; формы представления, оценки и использования доказательств.

J. Lantsedova, T. Sirochenko

Development of a new understanding of the basic properties of evidence and other provisions of the procedure for dealing with them and their sources in criminal proceedings

In the article new edition of the norm CPC of Ukraine on the understanding of the essence of evidence and their basic legal properties, sources, subjects, order and exhaustive list of actions for their receipt and forms of operating such information in criminal proceedings is proposed. The essence of the evidence and of each their primary and additional basic legal properties is disclosed. The variant of the decision of a problem of subjects of reception of proofs and participation of other persons in the given procedure is offered.

Outlined an exhaustive list of those receiving investigative and judicial actions, as well as forms of submission, evaluation and use of evidence in criminal proceedings.

Key words: *the proofs in criminal proceedings; the primary and additional basic properties of proofs; the subjects of obtaining the proofs; the receiving investigative and judicial actions; the forms of presentation, evaluation and use of proofs.*

Постановка проблеми та її актуальність.

Традиційне розуміння сутності доказів та їхніх джерел і властивостей та інших положень процедури роботи з ними у протидії правопорушенням будуватиметься на законодавчому рівні їх представлення, перш за все, у КПК України, а на основі даного недостатньо досконалого підходу й у всіх інших видах судочинства. Так, ч. 1 ст. 84 КПК України доказами в кримінальному провадженні визнає фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню, а згідно ч. 2 даної статті показання, речові докази, документи і висновки експертів визнаються процесуальними джерелами такого роду відомостей [6].

С. А. Кириченко в дисертації «Сутність і класифікація доказів та їх джерел у кримінальному судочинстві: генезис і можливості удосконалення» піддав аналізу аналогічний перелік процесуальних джерел за ч. 2 ст. 65 КПК України 1960 р., де було зазначено, що докази як фактичні дані «встановлюються показаннями свідка, показаннями потерпілого, показаннями підозрюваного, показаннями обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, та іншими документами» [4, с. 13; 5].

З приводу викладеного вказаний автор досить обґрунтовано підкреслив, що серед названих об'єктів видів доказів практично немає, і тільки одна частина з них (речові докази і документи, а також власне потерпілий, свідок, переслідуваний, експерт та ін.) по суті є відповідно речовими і особистісними джерелами доказів;

друга частина (висновок експерта, протоколи слідчих і судових дій та оперативно-розшукових заходів з додатками, а також інші носії відомостей щодо цих дій тощо) - процесуальної формою подання доказів, а третя частина (показання свідка, потерпілого, переслідуваного, експерта та ін.) - своєрідним способом передачі доказів як певних відомостей з пам'яті особистісних джерел до головного суб'єкту [4, с. 13].

Крім цього, як у наведеній ч. 1 ст. 84 КПК України 2012 р., так і в ч. 1 ст. 65 КПК України 1960 р. поняття доказів практично зводиться лише до фактичних даних, а основні та додаткові базисні юридичні ознаки доказів та їх сукупностей не розкриваються, а процедура роботи з джерелами доказів достатньо розпорошено викладається у низці статей цих кодексів [5; 6].

Аналіз досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що як у зазначеній дисертації С. А. Кириченка [4, с. 13, 168-185], так і у наступній дисертації О. С. Тунтули [9, с. 169-173] не лише чітко було розкрито сутність доказів та їх основних і додаткових юридичних властивостей, а й докази, їх джерела, спосіб їх передачі від особистісного джерела до слідчого та форми подання, оцінки та використання такого роду відомостей були розмежовані між собою і вичерпно були вирішені всі інші проблеми щодо процедури роботи з доказами та їх джерелами, Д. В. Давидова в 2015 р. знову повернулася до цієї ж теми в дисертації «Джерела доказів у кримінальному процесі України» [1], умовчуючи вказані новітні підходи, безапеляційно стверджуючи, що «достатнім є визначення в нормах чинного КПК України переліку процесуальних джерел доказів та ознак доказів» [1, с. 178], і процесуальними джерелами доказів називаються всі ті ж «свідчення, речові докази, документи і висновки експертів» [1, с. 179].

У той же час, доказами стають не будь-які відомості, отримані за допомогою прямого або

опосередкованого спілкування із особистісним джерелом або шляхом особистого чи експертного дослідження речей або за допомогою вивчення документів, а тільки ті відомості, які володіють нерозривною сукупністю таких основних базисних юридичних властивостей, як значимість, законність, допустимість і доброякісність [4, с. 169-170; 9, с. 170-171]. Найявністю власне такої нерозривної єдності основних базисних властивостей кожного окремого доказу спочатку встановила Ю. О. Ланцедова за допомогою всебічного та детального дослідження існуючих фактично 27 завдань традиційної оцінки доказів і 17 аналогічних завдань перевірки доказів [7, с. 151-173], що в наступному було сприйняте С. А. Кириченком [4, с. 169-170] та О. С. Тунтулою [9, с. 170-171] в контексті формулювання редакції тих частин статті КПК України, в яких мала висвітлюватися сутність, джерела та основні і додаткові базисні юридичні властивості доказів. На цей час є необхідність приєднатися й до законодавчого підходу із відображення такої основної базисної юридичної властивості окремого доказу, як достовірність, а також піддати конструктивному розвитку й інші новітні підходи з висвітлення детальної процедури роботи з доказами та їх джерелами в окремій статті КПК України [2, с. 222-230; 3, с. 44-48, 81-84; 8 та ін.].

Метою статті є подальша апробація власне даного новітнього підходу з формулювання об'єднаної редакції статті КПК України про сутність, властивості та джерела доказів та й всі інші суттєві положення процедури роботи з ними у кримінальному судочинстві, а також продовження наукової дискусії з розробки загально визнаного варіанту вирішення даної проблеми і складають мету дійсної публікації.

Виклад основного матеріалу. Наріжним положенням кримінального судочинства є процедура отримання власне доказів, новітнє розуміння яких та їхніх основних і додаткових базисних юридичних властивостей, а також всіх інших тісно пов'язаних з цим положень процедури роботи з ними Ю. О. Ланцедова пропонує найбільш повно і вичерпно представити у розвиток відповідних дисертаційних позицій С. А. Кириченка [4, с. 169-170] та О. С. Тунтули

[9, с. 169-173] у новій редакції статті «Докази, їх властивості, джерела, суб'єкти, порядок і дії з отримання та форми оперування ними» (об'єднана редакція статей 84 і 93 КПК України 2012 р., статей 65 і 66 КПК України 1960 р.) таким чином:

Частина 1 - Доказом у кримінальному провадженні є будь-які відомості про факт (зовнішній або внутрішній прояв ознак чи властивостей речей і документів або людини чи його діянь або події як сумативного діяння чи явища природи, в т.ч. діянь хижих тварин у нерегульованих людиною умовах) в цілому або про його окрему сторону, які отримані від об'єктивних та суб'єктивних джерел такого роду відомостей, якщо кожне із доказів володіє єдністю таких основних базисних юридичних властивостей, як значимість, законність, допустимість, доброякісність і достовірність, а також таких додаткових базисних юридичних властивостей сукупності доказів, як її узгодженість і достатність для прийняття головним суб'єктом кримінального судочинства (слідчим, суддею) певного проміжного або остаточного рішення.

Частина 2.1 - *Значимими* є відомості, за допомогою яких можна підтвердити або спростувати юридичний факт (обставину) базисного, спеціального чи часткового предмету кримінального доказування або доказовий факт як проміжну тезу цього предмету доказування.

Частина 2.2 - *Законними* - відомості, отримані в передбаченому цим Кодексом порядку, в т.ч. без застосування обману, погроз чи насильства або без іншого істотного порушення правового статусу фізичної чи юридичної особи або держави.

Частина 2.3 - *Допустимими* - заздалегідь правдиві відомості, що отримані від відомого і доступного перевірці джерела, коли неприпустимі в якості доказів відомості спрямовані на обґрунтування:

- положення правового акту;
- загальновідомого або преюдиціального факту, який, однак, може бути використаний безпосередньо при прийнятті рішень поряд із доказами;

- паранормального явища, тобто такого, яке суперечить відомим законам природи або не може бути ними пояснене.

Частина 2.4 - *Доброякісними* - відомості, які не мають змістовних суперечностей і дають можливість зробити однозначний висновок, а також отримані за відсутності істотних порушень визнаної методики або без використання невизнаної в установленому порядку методики.

Частина 2.5 - *Достовірними* - будь-які відомості, які є адекватними у контексті встановлення обставин базисного, спеціального або часткового предмету кримінального доказування, і які:

Частина 2.5.1 - Адекватно відображають обставини як приготування та/чи вчинення діяння (події, явища) кримінального правопорушення або приховання його антиделіктних слідів, так і будь-яких інших діянь (подій, явищ) або ознак чи властивостей речей і документів або людини.

Частина 2.5.2 - Неадекватно відображають обставини зазначених юридичних фактів внаслідок дистанційних, метеорологічних, освітніх, психологічних, фізіологічних та інших особливостей їх сприйняття особистісним джерелом і запам'ятовування, зберігання, відтворення і передачі відомостей про вказані юридичні факти головному суб'єкту кримінального судочинства.

Частина 2.5.3 - Адекватно пояснюють причини зазначеного неадекватного відображення юридичних фактів.

Частина 2.5.4 - Є адекватними або неадекватними, але свідомо недостовірними і в силу цього набувають відповідну достовірність в контексті кримінальної справи про дачу таких завідомо неправдивих показань або такого завідомо неправдивого висновку експерта.

Частина 2.6 - *Узгодженою сукупністю доказів* є така їх сукупність, в якій один доказ не суперечить іншому, а існуюча суперечність може бути усунена зазначенням аргументів достовірності одного доказу й недостовірності іншого.

Частина 2.7 - *Достатньою сукупністю доказів* - така їх сукупність, яка може сформулювати у головного суб'єкта кримінального судочинства однозначне внутрішнє (без зовнішніх факторів впливу) переконання в можливості прийняття

на даний момент певного проміжного або остаточного процесуального рішення по кримінальній справі.

Частина 3 - Докази мають право отримувати слідчий (у т. ч. прокурор, керівник органу досудового розслідування) і суддя (колегія суддів), а в порядку виключення, передбаченого ч. 4 цієї статті, – експерт та оперативний працівник, шляхом проведення наступних отримуючих слідчих дій: 1) оформлення явки з повинною про скоєння діяння (події) кримінального правопорушення; 2) отримання усної заяви або письмового повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення чи про його підготовку; 3) затримання і допиту переслідуваного; 4) допиту особистісного джерела; 5) очної ставки між особистісними джерелами; 6) пред'явлення обвинувачення і допиту обвинуваченого; 7) перевірки та/чи уточнення показань переслідуваного, потерпілого чи свідка на місці діяння (події, явища) кримінального правопорушення чи на іншому значимому для кримінальної справи місці; 8) експерименту з названими особистісними джерелами і без них; 9) пред'явлення для звичайного, зустрічного чи групового впізнання переслідуваного, потерпілого, свідка, іншого особистісного джерела, речі, об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа; 10) обстеження (огляду, особистого дослідження) місця діяння (події, явища) кримінального правопорушення, місцевості, приміщення, транспортного засобу, трупа людини, тіла живої людини, іншої речі, у т. ч. й об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа з ознаками речового джерела доказів; 11) ексгумації трупа людини; 12) вивчення об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа; 13) обшуку приміщення, місцевості, транспортного засобу, особистісного джерела; 14) виїмки речі, об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа; 15) накладення арешту на кошти, інше майно і передачу його на зберігання; 16) контролю засобів зв'язку; 17) оголошення розшуку обвинуваченого, підсудного; 18) отримання зразків на експертизу, а також аналогічних отримуючих судових дій.

Частина 4 - Якщо процес отримання доказів вимагає залучення спеціальних знань, то з цією метою призначається головним суб'єктом кримінального судочинства і проводиться експертом експертиза, а коли для цього необхідно провести отримуючі негласні заходи – призначається головним суб'єктом кримінального судочинства і виконується оперативним працівником відповідне оперативно-розшукове завдання.

Частина 5 - Обстеження (огляд, особисте дослідження) місця діяння (події, явища) кримінального правопорушення чи іншого значимого для кримінальної справи місця (місцевості, приміщення, транспортного засобу), а з санкції прокурора і будь-яка інша з названих отримуючих процесуальних дій (слідчих, судових, експертних) може бути проведена до внесення повідомлення про реальне чи ймовірне діяння (подію, явище) кримінальне правопорушення, яке готується, триває чи вже скоєне, в Єдиний реєстр судових розслідувань, якщо без цього не можна отримати достатню та узгоджену сукупність доказів про наявність чи відсутність у такому діянні (події, явищі) ознак певного кримінального правопорушення або про обставини, що виключають провадження по кримінальній справі.

Частина 6 - Речі та/або об'єктивні та/чи суб'єктивні та/або змішані документи, в т.ч. акт ревізії, акт перевірки тощо, можуть потрапити у володіння головного суб'єкта кримінального судочинства й через їх витребування чи у разі добровільної видачі й отримання їх від будь-яких фізичних та юридичних осіб, але отримання доказів можливе тільки шляхом особистого чи експертного дослідження речей або/та вивчення цих документів у межах отримуючих процесуальних слідчих чи судових дій.

Частина 7 - Допомогу головному суб'єкту кримінального судочинства в отриманні доказів мають право надавати будь-які фізичні та юридичні особи, у т.ч. представники сторони захисту чи обвинувачення, через: 1) добровільну видачу тих значущих для кримінальної справи речей та/або об'єктивних та/чи суб'єктивних та/або змішаних документів, що знаходяться в їхньому володінні; 2) повідомлення про вірогідне або реальне місцезнаходження того матеріального об'єкта чи особи, які можуть виступити

у даній справі відповідно як об'єктивне чи суб'єктивне джерело; 3) якщо фізична та/чи юридична особа стала суб'єктом кримінального судочинства, то вона може надати таку допомогу й шляхом постановки питань чи заяви клопотання з корегування безпосередньо процесу отримання такого роду відомостей та/чи відповідної процедури судочинства.

Частина 8 - Слідчий представляє докази (надає суб'єктам кримінального судочинства можливість сприйняти сутність та ознаки такого роду відомостей і порядок їх отримання) у формі протоколу отримуючої слідчої дії, суддя чи колегія суддів – журналу судового засідання, експерт чи комісія експертів – висновку експертизи, та у передбачених кодексом випадках чи за вказівкою ініціатора дослідження – й протоколу експертизи, а узагальнююча оцінка і використання доказів здійснюються суб'єктами кримінального судочинства у передбачених кодексом випадках у формі: 1) постанови про надання вказівки виконати певну процесуальну дію (негласний захід); 2) постанови про доручення іншому суб'єкту виконати певну процесуальну дію (негласний захід); 3) постанови дізнавача, слідчого, прокурора чи судді (колегії суддів) про направлення кримінальної справи відповідному адресату; 4) постанови про усунення порушень закону, причин та умов, що сприяли вчиненню діяння (події, явища) певного кримінального правопорушення; 5) постанови дізнавача, слідчого чи прокурора про прийняття у передбачених кодексом випадках будь-якого процесуального рішення, а постанови судді (колегії суддів) – проміжного процесуального рішення; 6) обвинувального, вправдувального чи нейтрального (щодо причетної особи) вироку; 7) ухвали судді (колегії суддів) про інше остаточне вирішення кримінальної справи; 8) клопотання зацікавленої особи про прийняття дізнавачем, слідчим, прокурором, суддею певного процесуального рішення; 9) скарги даної особи на діяння, у т.ч. рішення, головних суб'єктів кримінального судочинства; 10) постанови прокурора про перегляд судового рішення у порядку апеляції; 11) апеляції інших уповноважених кодексом суб'єктів; 12) постанови прокурора про перегляд судового рішення у касаційному порядку; 13) касаційної

скарги інших уповноважених кодексом суб'єктів; 14) постанови прокурора про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що запропонована новітня редакція статті КПК України щодо сутності доказів та їхніх основних і додаткових базисних юридичних властивостей і джерел, а також суб'єктів, дій та іншого порядку отримання та форм представлення такого роду доказів у кримінальному судочинстві не претендує на завершеність вирішення даної проблеми і відкрита для широкої коректної наукової дискусії з метою розробки загально визнаного варіанту вирішення цих надто важливих проблем протидії як кримінальним, так й усім іншим різновидам правопорушень.

Література

1. *Давидова Д. В.* Джерела доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Дар'я Вікторівна Давидова; Донецький юридичний інститут МВС України. – Кривий Ріг, 2015. – 225 с.

2. *Кириченко А. А.* Гипердоклад о более двухстах пятидесяти лучших доктринах и концепциях юриспруденции научной школы профессора Аланкира: коллективная монография / кол. авторов под науч. ред. А. А. Кириченко. – 2-е изд. – Николаев: Николаевский нац. ун-т им. В. А. Сухомлинского, 2015. – 1008 с.

3. *Кириченко О. А.* Курс лекцій зі спецкурсу «Інноваційна процедура протидії правопорушенням»: навч. посіб. / О. А. Кириченко, Ю. О. Ланцедова. – 2-ге вид. – Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. – 100 с.

4. *Кириченко С. А.* Сутність і класифікація доказів та їх джерел у кримінальному судочинстві: генеза і можливості удосконалення: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Сергій Анатолійович Кириченко; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2009. – 221 с.

5. *Кримінально-процесуальний кодекс України* від 28 грудня 1960 р. № 1001-05 (зі змінами за Законом України від 15 листопада 2011 р. № 4025-17) [Електронний ресурс]. – Режим дос-

тупу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>

6. *Кримінальний процесуальний кодекс України* від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI (із змінами, згідно із законом України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

7. *Ланцедова Ю. О.* Сутність і послідовність роботи з особистісними і речовими доказами у кримінальному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Юлія Олександрівна Ланцедова; Харк. нац. ун-т вн. справ. – Харків, 2009. – 229 с.

8. *Ланцедова Ю. А.* Вторая вариация доктрины доказательств и иных связанных с ней концепций антикриминального судопроизводства / Ю. А. Ланцедова / 1276 слов // Блог экспертов (blog-experts.com). Информационно-аналитический сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://blog-experts.com/category/новости/doktriny/> 2015-01-11 – Доктрины.

9. *Тунтула О. С.* Отримання доказів та форми їх представлення, оцінки та використання у кримінальному провадженні України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Олександра Сергіївна Тунтула; Національна академія прокуратури України. – К., 2013. – 233 с.

References

1. *Davydova D. V.* Dzherela dokaziv u kryminal'nomu protsesi Ukrayiny: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09 / Dar'ya Viktorivna Davydova; Donets'kyu yurydychnyy instytut MVS Ukrayiny. – Kryvyi Rih, 2015. – 225 s.

2. *Kirichenko A. A.* Giperdoklad o bolee dvuhstah pyatidesyati luchshih doktrinah i kontseptsiyah yurisprudentsii nauchnoy shkolyi professora Alankira: kollektivnaya monografiya / kol. avtorov pod nauch. red. A. A. Kirichenko. – 2-e izd. – Nikolaev: Nik. nats. un-t im. V. A. Suhomlinskogo, 2015. – 1008 s.

3. *Kyrychenko O. A.* Kurs lektsiy zi spetskursu «Innovatsiyna protsedura protydiyiv pravoporushennyam»: navch. posib. / O. A. Kyrychenko, Yu. O. Lantsedova. – 2-he vyd.

– Mykolayiv: MNU imeni V. O. Sukhomlyns'koho, 2016. – 100 s.

4. *Kyrychenko S. A.* Sutnist' i klasyfikatsiya dokaziv ta yikh dzherel u kryminal'nomu sudochynstvi: geneza i mozhlyvosti udoskonalennya: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09 / Serhiy Anatoliyovych Kyrychenko; Klasychnyy pryvatnyy universytet. – Zaporizhzhya, 2009. – 221 s.

5. *Kryminal'no-protsesual'nyy kodeks Ukrainy vid 28.12.1960 r. № 1001-05 (zi zminamy za Zakonom Ukrainy vid 15.11.2011 r. № 4025-17)* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>

6. *Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI (iz zminamy, zhidno iz zakonom Ukrainy vid 13.07.2017 r. № 2136-VIII)* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

7. *Lantsedova Yu. O.* Sutnist' i poslidovnist' roboty z osobystisnyimi i rechovymi dokaziv u kryminal'nomu sudochynstvi: dys. ... kand. yuryd.

nauk: spets. 12.00.09 / Yuliya Oleksandrivna Lantsedova; Khark. nats. un-t vn. sprav. – Kharkiv, 2009. – 229 s.

8. *Lantsedova Yu. A.* Vtoraya variatsiya doktriny dokazatelstv i inyih svyazannyih s ney kontseptsiy antykriminalnogo sudoproizvodstva / Yu. A. Lantsedova / 1276 slov // Blog ekspertov (blog-experts.com). Informatsionno-analiticheskiy sayt [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://blog-experts.com/category/novosti/doktriny/2015-01-11> – Doktriny.

9. *Tuntula O. S.* Otrymannya dokaziv ta formy yikh predstavleniya, otsinky ta vykorystannya u kryminal'nomu provadzhenni Ukrainy: dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09 / Oleksandra Serhiyivna Tuntula; Natsional'na akademiya prokuratury Ukrainy. – K., 2013. – 233 s.